

VTB

Nieuws

Nummer 1, Mei 2020

Vereniging Tropische Bossen

VAN DE REDACTIE...

Een kijkje in de toekomst?

De wereld is in de ban van het coronavirus en staat voor een groot deel al weken stil. De reactie van de natuur is op sommige plekken al duidelijk zichtbaar: dieren komen op plekken waar het normaal bruist met mensen, heldere luchten, minder luchtvervuiling. Is dit een kijkje in een duurzamere toekomst? Laten we het hopen. Helaas zijn er ook al berichten dat ontbossing in de tropen ondanks de stilstand van het overgrote deel van de wereld onverminderd doorgaat, dus genoeg reden om ons als vereniging in te blijven zetten voor duurzaam en maatschappelijk verantwoord beheer van tropische bossen.

De VTB trapt dit jaar af met de Algemene Ledenvergadering op 5 maart. Zoals gebruikelijk werd deze voorafgegaan door een inhoudelijke bijeenkomst, waarbij deze keer de toepassing van satellietdata in de strijd tegen ontbossing werd besproken door Niels Wielaard van Satelligence. In deze nieuwsbrief treft u een kort verslag van de ALV met de belangrijkste punten die besproken zijn. Vervolgens krijgt u een kijkje in het werk van Joeri Zwerts. Joeri neemt ons mee naar Centraal-Afrika en gaat in op boscertificering, cameravallen en nieuwe ontwikkelingen op het gebied van geluidsopnames als bosmonitoringsmiddel. Nieuw in dit nummer is de rubriek 'botanische tekening'. Nieuwsbriefcommissielid Ronja Knippers verzorgt deze rubriek met haar prachtige illustraties van tropische bloemen en bomen.

Tot slot treft u in dit nummer een stuk van Mateo Groot, die naar aanleiding van zijn thesisonderzoek schrijft over de ethiek van ontbossing en de verantwoordelijkheid van Nederland tegen tropische ontbossing. Verder staan wij stil bij het overlijden van gewaardeerd VTB lid Jaap van den Briel.

Wij wensen u veel leesplezier!

VTBNIEUWS

Een geslaagde ALV

Door Jeffrey Brand, namens het bestuur

Op donderdag 5 maart was het weer de tijd voor de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering (ALV). We zaten, volgens goed VTB-gebruik, in een groene omgeving: de Wageningen Campus. Een jaar geleden werd de ALV nog geopend door

Jaap van der Waarde, maar dit jaar was het voor het eerst aan zijn opvolger Ron Lamain. Als voorzitter had hij de eer om ons een lezing aan te bieden van Niels Wielaard, directeur van Satelligence. Satelligence is een bedrijf dat een gat in de markt heeft gevonden: het op een slimme manier toepassen van satellietdata om inzicht te krijgen in en sturing te kunnen geven aan landgebruik. Satellietdata wordt steeds nauwkeuriger en dus ook steeds bruikbaar. Niels legt uit: "Als wij op onze kaarten opeens ontbossing waarnemen, gaan we met lokale partijen het veld in om onze kaarten te valideren. Op deze manier kunnen we bijvoorbeeld aan de bel trekken als het moet, maar ook de grote bedrijven waar we voor werken op het matje roepen als hun praktijken niet zo duurzaam blijken te zijn als ze beloven."

Na de inspirerende lezing stond ons een heerlijk buffet te wachten. Wederom een goed VTB-gebruik: er werden de nodige verhalen en visitekaartjes uitgewisseld. Na een vlugge hap moest iedereen weer in de benen: tijd voor het huishoudelijke gedeelte van de ALV. Het podium was voor Steffie Rijkema, penningmeester van de VTB. Zij presenteerde de afrekening van 2019 en de begroting voor 2020. De VTB zou de VTB niet zijn zonder het stellen van een paar kritische vragen, maar we kunnen met veel vreugde mededelen dat de VTB financieel gezond is. De kascommissie sprak grote dank uit naar Steffie voor het nauwkeurige werk en de vele uren die ze gestoken heeft in het papierwerk rondom de VTB. Hierbij neem ik even de vrijheid om dit namens alle VTB-leden nog eens te onderschrijven: Steffie, bedankt!

We kijken terug op een fantastisch jaar! Het was een zeer geslaagd lustrumjaar met erg veel leuke activiteiten, we zijn overgestapt naar een duurzame bank en we hebben voor het eerst twee studentambassadeurs. Bovendien is er een pad ingeslagen naar een duurzame financieringsstrategie van de vereniging. Uit een financiële analyse bleek namelijk dat de VTB het financieel lastig zou krijgen als we op de huidige voet door zouden gaan. Dit komt onder andere door het simpele feit dat de VTB-contributie al jarenlang niet is aangepast aan de inflatie. Om hiervoor te compenseren, is tijdens de ALV vastgesteld dat de contributie iets omhoog gaat (zie ook mail ledenadministrateur). Iedereen was het erover eens dat de VTB dit geld gelukkig dubbel en dwars waard is.

Het VTB-bestuur kijkt terug op een geslaagde ALV, waarbij nogmaals duidelijk werd dat het enthousiasme, de betrokkenheid en de expertise van de leden de VTB een unieke en succesvolle vereniging maakt. En daar mogen we met z'n allen trots op zijn. Op naar het volgende lustrum! ■

COLUMN

Ethiek van ontbossing: De verantwoordelijkheid van Nederland ten aanzien van tropische ontbossing

Door: **Mateo Groot**

Vier maanden geleden had ik het geluk dat ik een interview kon afnemen met een lid van de Vereniging Tropische Bossen voor mijn scriptie over de Nederlandse verantwoordelijkheid voor tropische ontbossing. Tropische ontbossing belemmert internationale inspanningen voor het behoud van landecosystemen en het bestrijden van klimaatverandering. Het verduurzamen van consumptie- en productiepatronen in Nederland is een belangrijke stap in de strijd tegen tropische ontbossing. Nederland is namelijk de op één na grootste landbouwexporteur, de op twee na grootste importeur van palmolie en de op drie na grootste importeur van sojabonen ter wereld. Nederland is dus een belangrijke schakel voor de verduurzaming van handelsketens. Ons perspectief op de wereld en het bereik van onze morele overwegingen bepaalt welke oplossingen wij aandragen om tropische ontbossing tegen te gaan. Het is daarom belangrijk om de probleempceptie en oplossingen van belanghebbenden te evalueren op basis van moraliteit. Het doel van dit onderzoek is om de moraliteit, legitimiteit en effectiviteit van toekomstig beleid te bevorderen door te onderzoeken voor welk moreel gerechtvaardigd beleid er het meeste draagvlak bestaat.

Door middel van een stakeholderanalyse werden de probleempcepties en oplossingen van enkele belangrijke betrokken Nederlandse partijen in kaart gebracht. De partijen binnen dit onder-

zoek betroffen: het Ministerie van Buitenlandse Zaken, de Nederlandse Zuivel Organisatie, Vereniging Tropische Bossen en Universiteit Utrecht. De percepties van de betrokken partijen werden vergeleken met twee moreel-tegengestelde sociaal-ecologische theorieën. Dit onderzoek stelt dat Forest Transition Theory (FTT) weinig morele consideratie vertoont omdat deze theorie zich enkel focust op nationale ontwikkeling en internationale externe effecten veronachtzaamt. FTT veronderstelt dat ontwikkeling van een land eerst gepaard gaat met meer ontbossing, maar dat de transitie naar modernisering uiteindelijk zou leiden tot minder ontbossing en meer bosbehoud en -herstel. Afgezien van het feit dat veel empirische studies deze veronderstelling hebben ontkracht, houdt FTT er geen rekening mee dat ontbossing onomkeerbare gevolgen heeft, zoals een permanent verlies in biodiversiteit dat niet door middel van herbebossing kan worden hersteld. FTT veronachtzaamt verder het feit dat ontbossing zich vaak verplaatst naar armere landen door aanpassingen in de patronen van internationale handel. Ecologically Unequal Exchange Theory (EUET) erkent daarentegen dat er een ongelijke uitwisseling plaatsvindt van ecologische schade tussen rijke en arme landen. EUET pleit voor degrowth en geeft prioriteit aan lange termijn mondiale ecologische integriteit boven korte termijn nationale economische groei. Om deze reden vertoont EUET, zo toon ik in mijn studie aan, een hogere mate

van morele consideratie voor mensen in arme landen, toekomstige generaties en de intrinsieke waarde van de natuur dan FTT. Door de inzichten van de betrokken partijen te koppelen aan deze twee theorieën, konden de inzichten worden geëvalueerd op basis van moraliteit en afhankelijk daarvan worden opgenomen in het beleidsadvies.

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat de mate van moraliteit van de betrokken partijen varieert van gemiddeld tot hoog. Dit houdt in dat alle partijen op zijn minst erkennen dat de Nederlandse economie profiteert van tropische ontbossing, maar dat enkele partijen voorsnog geen steun betuigen voor cruciale economische concessies. De volgende beleidsontwikkelingen ontvingen de meeste steun: verduurzamen en circulair maken van de Nederlandse landbouw, oplossen van beleidsinconsistenties en internaliseren van milieukosten in de consumentenprijs (waarbij mensen met weinig besteedbaar inkomen worden beschermd). Deze drie punten kunnen worden verwerkt in toekomstig legitiem en moreel gerechtvaardigd beleid voor het tegengaan van tropische ontbossing. ■

Met dank aan Herman Savenije van de VTB voor het interview. Voor de volledige versie of vragen kunt u contact opnemen met Mateo via m.m.t.groot@students.uu.nl

RESEARCH

Een kijkje bij het onderzoek van Joeri Zwerts

Boscificering en biodiversiteit

Het certificeren van bossen is een belangrijk thema met betrekking tot verantwoord bosbeheer. Certifi-

ceringsorganisaties als FSC en PEFC eisen dat houtproducenten er strikte regels op nahouden ten behoeve van het milieu, sociale aspecten, en legaliteit. Er wordt over het algemeen aangenomen dat certificering een positieve impact heeft. Echter, deze aanname is met name voor de beoogde impact op de biodiversiteit, nog vrijwel niet ondersteund door wetenschappelijk onderzoek. Dit is opmerkelijk, aangezien consumenten en producenten meer betalen voor gecertificeerd hout, en ngo's en over-

BOTANISCHE TEKENDoor: **Ronja Knippers**

Canna indica L. In het Nederlands wordt het ook wel bloemriet genoemd. Een veel gebruikte sierplant in tropische achtertuinen.

heden het certificeren van bossen aanmoedigen. Er is dus behoefte aan meer inzicht in de vraag of certificering ook daadwerkelijke verbetering brengt voor het behoud van de biodiversiteit. Enkele jaren geleden schreef ik een onderzoeksvoorstel om deze vraag te beantwoorden, waarmee ik een promotieplaats wist te bemachtigen op de Universiteit Utrecht. Om meer precies te zijn, onderzoek ik of de diversiteit en de rijkdom van de fauna in het Congobekken het beter doen in FSC-gecertificeerde concessies, dan in hun niet-gecertificeerde tegenhangers.

Cameravallen

Voor een gedegen vergelijking heb ik partnerschappen opgezet met 16 bosbouwbedrijven in drie landen; Kameroen, Gabon en de Republiek Congo. Om een indruk te krijgen van de biodiversiteit gebruik ik cameravallen en geluidsrecorders. Om deze te plaatsen trek ik geregeld voor meerdere dagen het bos in met een groep lokaal gerekruteerde dragers. Zodoende heb ik al ruim 200 verschillende mensen in dienst gehad, waardoor ik fantastisch veel lokale kennis van het bos mee krijg.

De cameravallen fotograferen alles: van eekhoorns tot olifanten. Dit geeft een goed beeld van de soortenrijkdom en het levert tegelijkertijd vaak mooie plaatjes op. Van een bosantilope bijvoorbeeld, waar enkele minuten later een groot luipaard achteraanloopt met haar jong. Of van een chimpansee, die vrolijk in de camera lacht en er met een stokje tegenaan port. Ook olifanten zijn soms nieuwsgierig, echter zijn – helaas voor mij – de camera's daar vaak niet stevig genoeg voor. Er staat ook wel eens wat anders dan dieren op de foto. Zo heb ik een foto van een Baka pygmeë met een speer, op blote voeten, 20 kilometer van de dichtstbijzijnde weg. Behalve naar mooie plaatjes kijken, analyseer ik de data met zogeheten *multispecies occu-*

pancy modellen, wat de mogelijkheid biedt om de hoeveelheden van iedere soort te vergelijken tussen verschillende gebieden en tegelijkertijd daarbij andere factoren die invloed kunnen hebben mee te nemen.

Geluidsopnames van het bos

De toepassing van geluidsopnames is tweeledig. De eerste toepassing is het bestuderen van de *'soundscapes'*, ofwel een complete verzameling van alle geluiden in het landschap. Ik kijk dan naar de verzadiging van de gebruikte frequenties over de dag. Dit klinkt ingewikkeld, maar de gedachte erachter is vrij intuïtief. Neem bijvoorbeeld een kikker in een poel; als die precies dezelfde toonhoogte gebruikt en op hetzelfde moment begint te roepen als alle andere kikkersoorten om hem heen, dan wordt het lastig om een voortplantingspartner te vinden of om elkaar te waarschuwen voor vijanden. Er vindt dus een sterke evolutionaire selectiedruk plaats om unieke, soort-specifieke frequenties en tijden te gebruiken. Aangezien individuen efficiënt met soortgenoten moeten communiceren, verwacht je bij meer soorten dus meer gebruikte frequenties over de tijd. Dit gebruik ik als proxy voor de biodiversiteit.

De tweede toepassing van geluidsopnames spreekt meer voor zich, namelijk, het tellen van vocalisaties. Echter, het is onmogelijk is om alle geluidsopnames zelf na te luisteren. Daarom ben ik voor enkele primaten een *'convolutional neural network'*, een type algoritme, aan het ontwikkelen die de vocalisaties er automatisch uit filtert. Het algoritme wordt uiteindelijk open source gemaakt, waardoor iedereen met geluidsopnames uit Centraal Afrikaanse bossen, kan tellen hoeveel chimpansees en andere primaten er in de buurt van de recorder te horen zijn geweest.

En wat komt daar allemaal uit?

Met dit stuk hoop ik wat inzicht te hebben verschaft in het hoe en waarom van mijn onderzoek. De resultaten laten nog even op zich wachten, dus dat bewaren we voor een toekomstige nieuwsbrief. ■

In memoriam

Jaap van den Briel

Op zaterdag 14 december is geheel onverwacht onze VTB-collega Jaap van den Briel op de veel te jonge leeftijd van 60 jaar overleden. Jaap was een enthousiast, veelzijdig en beminlijk mens die zijn positieve sporen in de bosbouw in de tropen en in Nederland heeft nagelaten. Na zijn afstuderen in 1986 in Wageningen heeft Jaap jarenlang gewerkt in sociale bosbouwprojecten onder andere in Rwanda, Niger en Bhutan, waar hij zich inzette voor het versterken van de integrale rol van bossen in plattelandsontwikkeling en duurzaam landgebruik. Dit alles met een duidelijk oog voor community participatie en de veranderingsprocessen die daarvoor nodig zijn.

Na 10 jaar tropen keerde hij terug naar Nederland waar hij vervolgens uiteenlopende functies bekleedde – soms naast elkaar – bij onder meer de Unie van Bosgroepen, Groen Invest, Federatie Particulier Grondbezit en het hoofdkantoor van SNV. In 2008 kwam Jaap in dienst bij Probos als senior adviseur. Hij zette zich via tal van projecten, en jarenlang als secretaris van het Platform Hout in Nederland, in voor de belangen van de Nederlandse bos- en houtsector. Jaap was een gedreven pleitbezorger voor het eerlijk waarden van alle functies die bos en hout de maatschappij leveren. Daarbij zocht hij onder meer naar innovatieve financieringsvormen en kansen voor nieuwe producten en diensten uit bos. Als een van de grondleggers en huidig voorzitter van het actieplan Bos en Hout (thans de Coalitie Bos en Hout), wist hij bos en hout op de (klimaat)agenda van diverse organisaties en overheden te krijgen. Bij dit alles was zijn kennis en ervaring als tropische bossenspecialist altijd een belangrijke referentie waardoor hij vaak net iets anders tegen zaken aan wist te kijken. De VTB was dan ook voor Jaap een belangrijk verband om actief betrokken te blijven bij de ontwikkelingen rondom tropische bossen. Jaap was een echte verbinder die zich enthousiast en onvermoeibaar inzette voor het gezamenlijk belang, en daarbij zichzelf niet altijd op de eerste plek zette. Dit maakte Jaap een zeer geliefd collega en we zijn hem zeer erkentelijk voor de vele positieve sporen die hij in de bosbouw in de tropen en in Nederland heeft nagelaten.

Jaap was bovenal een heel fijn mens en ook buiten het werk om zeer geïnteresseerd in en betrokken bij andere mensen. Dat moeten we nu missen. Wij wensen zijn vrouw, kinderen, familie, vrienden en collega's veel sterkte toe met dit grote verlies.

Door **Mark van Benthem, Cathrien de Pater & Herman Savenije**

Wie, wat, waar...

Tijdens de ALV is uitgebreid stilgestaan bij de activiteiten die georganiseerd worden dit jaar. En nu - een paar weken later - ziet dat jaar er ineens heel anders uit. Vanzelfsprekend knnen veel van de activiteiten niet doorgaan wegens de maatregelen van het Kabinet om de verspreiding van het coronavirus in te perken. Het is nog onzeker of en in welke vorm de activiteiten door kunnen gaan. Hopelijk kunnen we eind september weer bij elkaar komen voor de studiedag. En aan het eind van het jaar hopen we weer een Are We On The Right Track symposium te organiseren. Voor nu kunnen we helaas weinig anders doen dan afwachten.

VTB CAREER NIGHT

De activiteitencommissie is gelukkig niet bij de pakken neer gaan zitten en heeft een creatieve, innovatieve manier gevonden om de Tropical Forest Career Night alsnog door te laten gaan. Op 10 juni kunnen studenten, young professionals en eigenlijk iedereen die geïnteresseerd is in een carrière in tropisch bos aanschuiven bij de virtuele Tropical Forest Career Night. De webinar zal via zoom verlopen, de starttijd is 20:00 en het zal ongeveer tot 21:30 duren. Meer informatie volgt spoedig op de website!

WEBINARS BRITISH ECOLOGICAL SOCIETY

De British Ecological Society organiseert seminars onder de naam "Ecology Live", ze behandelen het laatste ecologische onderzoek tijdens de corona-periode. U kunt elke donderdag om 17:00 uur vanaf donderdag 16 april deelnemen aan online seminars van een topecoloog via zoom. Door de QR code te scannen komt u vanzelf op de website terecht.

SCAN ME

Colofon

Adres VTB: postbus 124, 6700 AC, Wageningen; **Website:** www.tropischebossen.nl; **Email:** vereniging@tropischebossen.nl; **Redactie:** Rens Brouwer, Paul Zambon, Ben Gunnewijk, Jeffrey Brand, Ronja Knippers & Joris van den Berg. **Opmaak:** Rens Brouwer; **Email redactie:** vtbnieuws@tropischebossen.nl

De Vereniging Tropische Bossen stimuleert en faciliteert contacten tussen mensen die vanuit verschillende achtergronden en posities geïnteresseerd zijn in duurzaam en maatschappelijk verantwoord beheer van tropische bossen.

Ook schrijven in deze nieuwsbrief? Stuur je stuk of suggesties naar: vtbnieuws@tropischebossen.nl